

MÚZEJNÉ ROVINY

VDALO BANÍCKE MÚZEUM V ROŽŇAVE V DECEMBRI 2017

XXX. ROČNÍK

Banické múzeum v Rožňave v roku 2017

Milí priatelia, návštevníci a milovníci histórie, kultúry a umenia.

Som veľmi rád, že sa Vám môžem prostredníctvom nových jubilejných Múzejných novín znova prihovoriť a poďakovať za Vašu podporu. Tohtoročné Múzejné noviny sú noviny jubilujúce, nakoľko tento rok ubehlo 30 rokov od ich prvého vydania v roku 1988. Aj samotné Banické múzeum v Rožňave tento rok oslávilo pekné 115. výročie od svojho založenia v roku 1902, čím sa radí v Košickom kraji k najstarším (staršie je len Východoslovenské múzeum v Košiciach, ktoré je zároveň najstarším na Slovensku - bolo založené v roku 1872).

Ani sme sa nenazdali a ďalší rok nám je za nami. Na tomto mieste je potrebné povedať, že v Banickom múzeu v Rožňave bol rok 2017 bohatý a plodný, i keď niekedy pomerne náročný. V prvom rade sme pracovali na príprave novej Expozície baníctva a hutníctva Gemera, ktorá však musí na svojich prvých návštevníkov ešte počkať do letnej sezóny 2018, kedy ju plánujeme sprístupniť. Riešili sme aj implementáciu rôznych projektov zameraných na vedecko-výskumnú činnosť a ochranu zbierkových fondov. V septembri sme pod zastrešením Zväzu múzeí na Slovensku úspešne zorganizovali trojdňovú vedeckú konferenciu „XXI. Etnológ a múzeum. Baníctvo v našich múzeách a jeho prezentácia“, na ktorej sa aktívne zúčastnilo množstvo odborníkov nielen zo Slovenska ale aj zahraničia (Poľsko, Maďarsko). Výstupom konferencie bude zborník príspevkov, ktorý bude k dispozícii na začiatku roka 2018.

Pre verejnosť sme v Galérii Banického múzea v Rožňave pripravili 17 zaujímavých galerijných a múzejných výstav. Po dvoch rokoch sme v letnej sezóne znovu sprístupnili famóznu Andrásyho obrazárňu v Krásnohorskom Podhradí, kde bola prezentovaná výstava diel maliara Zemplína Teodora Jozefa Moussona zo zbierok Templinského múzea v Michalovciach. Počas roka boli v štyroch partnerských múzeách predstavené návštevníkom tri vlastné výstavy Banického múzea v Rožňave. V máji sa nám podarilo sprístupniť vynovené Zázitkové centrum SENTINEL (s výnimkou Expozície baníctva a hutníctva Gemera, na ktorej sa aktuálne stále pracuje), kde sme otvorili expozície Banské pracoviská, Expozíciu Slovenského krasu a príľahých oblastí, banský vláčik, nádvorie a novú prístavbu, kde sú umiestnené naše skvosty medzi exponáty - parný valec z roku 1883 (tretí najstarší na svete) a Škodou Sentinel (jediná zachovaná na Slovensku). Práve na tieto zbierky sme v múzeu a v Rožňave právom hrdí!

Vo vlastnej réžii či v spolupráci sme zorganizovali zároveň niekoľko zaujímavých podujatí ako je Noc múzeí a galérií, veľkonočné a vianočné tvorivé dielne, obľúbené Živé múzeum, sériu prednášok o histórii Rožňavy, atď. O viacerých úspešných podujatiach a výstavách nájdete informáciu v jednotlivých článkoch týchto Múzejných novín.

Aj tento rok oceňujem a zároveň sa chcem poďakovať za plodnú spoluprácu s viacerými združeniami, záujmovými skupinami či jednotlivcami pôsobiacim v Rožňave a jej okolí.

(pokračovanie na 2. strane)

115 rokov Banického múzea v Rožňave

Koncom 19. a začiatkom 20. storočia zasiahla vlna zakladania verejných múzeí severovýchodné Uhorsko a o múzejné prístupy sa začali zaujímať miestni vzdelanci a nadšenci.

V čase založenia Banického múzea v Rožňave pôsobili v okolí mesta niekoľko špecializovaných múzejných jednotiek: Hradné múzeum na hrade Krásna Hôrka, Piete múzeum Františky Andrásyovej, Mauzóleum v Krásnohorskom Podhradí a park pri kaštieli v Betliari s dendrologickými zvláštnosťami.

Banické múzeum v Rožňave bolo založené v roku 1902 z iniciatívy Borsodsko-gemerskej skupiny Krajinskej uhorskej baníckej a hutníckej spoločnosti, za podpory mesta Rožňava a finančných darov Františky a Dionýza Andrásyovcov.

Myšlienkovým tvorcom bol Gustáv Eisele, autor monografie gemerského baníctva, vtedajší riaditeľ baní na Zelezníku.

Budova Banskohutníckeho múzea bola postavená v roku 1905 podľa projektu riaditeľa rožňavských baní Alexandra Müllera. Objekt je prvou účelovou budovou postavenou pre banské a hutnícké múzejníctvo v strednej Európe. Na svoju dobu mimoriadne moderná budova

počítala s členením prezentačných priestorov, s úložnými priestormi, ale aj so služobným bytom. Prvá expozícia s baníckou a hutníckou tematikou a početné mineralogické zbierky v nej boli prvýkrát sprístupnené v roku 1912. Zbierky boli zamerané predovšetkým na vtedajšiu banícku a hutnícku technológiu a len v minimálnej miere boli zastúpené

exponáty z predchádzajúcich období dokumentujúce historický vývoj.

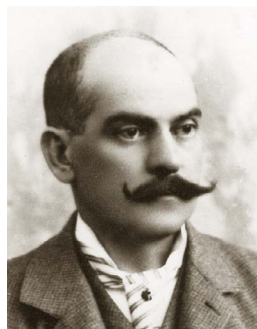
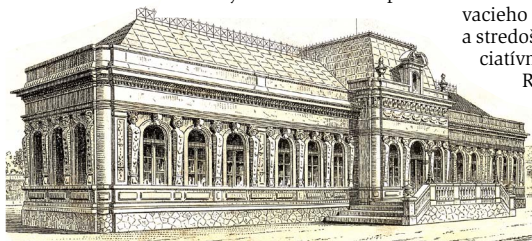
V medzivojnovom období Banskohutníckeho múzea nevyvíjalo takmer žiadnu činnosť. Budova múzea bola využívaná na rôzne účely - ako vojenská ubytovňa, učňovská škola, knižnica a žandárska stanica.

V období počiatkov Banskohutníckeho múzea sa aktivizovalo aj samotné mesto, kedy v radoch Rožňavského kultúrno-vzdelávacieho spolku vznikla myšlienka založiť v Rožňave múzeum mestského charakteru.

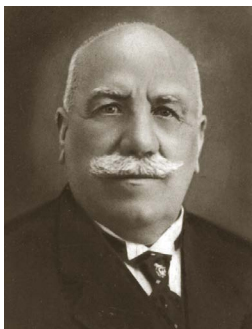
V roku 1912 vzniklo v Rožňave Mestské múzeum s cieľom zachrániť historické pamiatky mesta a neskôr aj okolia. Pri jeho zrode stáli nadšenci, rožňavskí mestskí vzdelanci na čele s predsedom kultúrno-vzdelávacieho spolku Ladislavom Rézom a stredoškolskí profesori, z ktorých iniciatívne vynikol známy historik Dr.

Rudolf Hazslinszky, ktorý sa stal jeho prvým riaditeľom. Základom pre muzeálny fond mali byť staré relikvie a predmety uchované u obyvateľov mesta, prípadne inštitúcií.

(pokračovanie na 2. strane)

Gustáv Eisele

Alexander Müller

Ladislav Réz

Dr. Rudolf Hazslinszky

115 rokov Banického múzea v Rožňave

(pokračovanie z 1. strany)

Historik, profesor, novinár a muzeológ Dr. Rudolf Hazslinszky považoval za informačnú základňu poznávania zbierky, ktoré ako profesor evanjelického hlavného gymnázia v Rožňave využíval vo výučbe i v mimoškolskej výchove.

Pre potreby Mestského múzea boli pridelené priestory v budove Mestské-

mezi dvoma vojnami mimoriadne aktívne. Nový riaditeľ našiel zbierky v žalostnom stave. Časť zbierok bola poškodená, časť znehodnotená. Zbierky múzea boli presťahované do malej prízemnej miestnosti v budove Markovej manufaktúry na spracovanie kože.

Začiatkom tridsiatych rokov sa o osudy múzea začalo viac zaujímať aj mesto. V roku 1930 získalo múzeum vhodnejšie priestory prenajatím šty-

krok bol jedným z pohnútok zlúčenia sa oboch rožňavských múzeí.

V roku 1940 sa dve rožňavské múzeá zlúčili. Názov múzea bol stanovený na Rožňavské bansko-hutnícke a mestské múzeum. Jeho riaditeľom sa stal Kálmán (Koloman Tichy), ktorý okrem územia mesta prevádzal zber na území celého Gemera a ako výtvarník kreslením dokumentoval ojedinelé stavby, ľudovú architektúru a pod.

Prvá stála expozícia zjednoteného múzea bola otvorená 1. augusta 1943 a delila sa na dve časti: bansko-hutnícku a všeobecne historickú (vlastivednú). Otvorená bola tri mesiace, do 31. októbra 1943. Osud múzea poznačila II. svetová vojna. Časť zbierkového fondu bola odcudzená a budova slúžila rôznym účelom.

V povojnových rokoch obnovilo múzeum svoju činnosť v roku 1956. Objektu bolo prinavrátené pôvodné poslanie. Od tohto obdobia zmenilo múzeum niekoľkokrát svoj názov.

Prvým povojnovým riaditeľom Okresného múzea v Rožňave sa stal Ladislav Adalbert Arany. V máji 1956

Pohľadnica s vyobrazením Mestského domu v Rožňave. Zdroj: Banické múzeum v Rožňave, zbierka

ho domu. V roku 1912 bola otvorená pre verejnosť prvá expozícia Mestského múzea. V tom istom roku sa v miestnom týždenníku prostredníctvom oznámení začali objavovať informácie o nadobudnutí predmetov do Mestského múzea v Rožňave a o stave zbierok. Tento rôznorodý materiál bol vzácny, pretože tvoril základ pre rozvíjajúcu sa múzejnú činnosť.

Počas I. svetovej vojny bola činnosť Mestského múzea prerušená. Dr. Hazslinszky v roku 1914 zomrel. Medzivojnovú činnosť Mestského múzea obnovilo v roku 1924. Jeho riaditeľom sa stal historik, etnograf, maliar a grafik Kálmán (Koloman) Tichy (1888 - 1968). Vďaka všestranne vzdelanému riaditeľovi bolo múzeum

roch miestnosti v rádom dome premonštrátov, kde v máji 1931 zriadilo expozíciu. Pre verejnosť bola expozícia otvorená v roku 1932.

Mestské múzeum si za niekoľko rokov vybudovalo cennú, odborními vysoko hodnotenú zbierku. Vďaka intenzívnej zbierkotvornej činnosti Mestského múzea v Rožňave na čele s jeho riaditeľom Kálmánom (Kolomanom) Tichym, v období medzi dvoma svetovými vojnami pribudli do jeho zbierok vzácne muzeálne dokumentujúce rožňavské kulty, ich život a činnosť.

V roku 1938 vplyvom politických udalostí, po obnovení rádu premonštrátov, muselo Mestské múzeum používané miestnosti urýchlene opustiť. Zbierky, zabalené do škatúľ, boli uložené v jednej miestnosti Banskohutníckeho múzea. Tento

Adalbert Arany

Najväčší materiál a personálny rozmach zaznamenalo múzeum v rokoch 1974 - 1985. Pribudli ďalšie objekty, do múzea prichádzali školení odborníci, rástol počet zbierok a expozícií a pravidelne sa pripravovali krátkodobé výstavy. V súčasnosti sa múzeum vo svojich piatich historických objektoch prezentuje stálymi expozíciami a krátkodobými výstavami.

V roku 1959 získalo múzeum do správy budovu útulku pre deti chudobných, ktorú dala v roku 1904 postaviť grófká Františka Andrassyová. V roku 1980 bola v jej pivničných priestoroch sprístupnená expozícia banských pracovísk. O rok neskôr bola v budove otvorená expozícia prírody Slovenského okrese. V roku 1999 bola v budove sprístupnená Historická expozícia - prezentačný múzejný depozitár. Dnes slúži budova okrem prezentačných účelov aj ako sídlo riaditeľstva.

Bývalý dvojpodlažný meštiansky dom v radovej zástavbe severnej časti historického námestia Rožňavy získalo múzeum v roku 1984. V roku 1989 tu zriadilo expozíciu výtvarného umenia, ktorá bola v roku 2007 premenovaná na Galériu Banického múzea

v Rožňave. Pravidelne sa tu konajú krátkodobé výstavy výtvarných diel, krátkodobé tematické výstavy a tvorivé dielne.

V roku 1967 získalo Banické múzeum účelovú secesnú budovu Andrassyho obrazárne v Krásnohorskom Podhradí, v ktorej bola v rokoch 1978 - 1989 inštalovaná expozícia ľudovú umeleckej tvorby Gemera. V máji 1990 bolo objektu prinavrátené pôvodné poslanie a bola v ňom zriadená expozícia výtvarných diel zameraná na portrétnu tvorbu 18. a 19. storočia. Od roku 2017 sa v Obrazárni inštalujú sezónne výstavy. Umiestnená je tu i veľkorozmerná olejomalba Attilova smrť od Ferencza Paczku.

V súčasnosti Banické múzeum v Rožňave plní úlohu okresného vlastivedného múzea. Špecializuje sa na baníctvo a hutníctvo a banskú geológiu horného Gemera a na zber výtvarných diel na území historického Gemera. Okrem takmer 51-tisícového zbierkového fondu spravuje aj vyše 55-tisícový fond fotoarchívu. Od roku 1988 vydáva ročné periodikum Múzejné noviny a v nepravidelných intervaloch Zborník Banického múzea. Svoje zbierky prezentuje prostredníctvom putovných výstav v slovenských a zahraničných múzeách.

V roku 2006 pripravili pracovníci múzea vo vlastnom podaní predstavenie Rožňavský živý banícky orloj - 12 najdôležitejších zastavení baníckej histórie mesta Rožňava, s ktorým vystúpili v Košiciach, v Rožňave a v Bratislave. V inom obsadení bolo predstavenie uvedené v septembri 2017 pri príležitosti slávnostného spustenia obnoveného fontány s baníckym orlojom.

V roku 2007 múzeum vybudovalo centrálny depozitár, v ktorom sú zbierky uložené podľa materiálových skupín, v roku 2011 bolo v areáli bansko-hutníckej expozície vybudované zážitkové centrum- horizontálna banská koľajová doprava.

Banické múzeum v Rožňave získalo v roku 2012, pri príležitosti 110. výročia svojho založenia, Cenu mesta Rožňava.

V súčasnosti je jednou z najdôležitejších úloh múzea ukončenie projektu Zážitkové centrum Sentinel. expozícia Čas pary, zriadená v prístavbe účelovej budovy, bola ukončená v roku 2016. Svoje miesto tu našli dva unikáty zo zbierkového fondu múzea - tretí najstarší parný cestný valec na svete z roku 1883 a parné nákladné vozidlo Škoda Sentinel s vyklápacou korbou.

115. výročie založenia Banického múzea v Rožňave sme si pripomenuli 12. septembra 2017 v rámci Spomienkového popoludnia, venovanému výročiu tejto významnej kultúrnej inštitúcie. Podujatie sa uskutočnilo v rámci Dní mesta Rožňava a Dní európskeho kultúrneho dedičstva 2017. Pri tejto príležitosti múzeum vyhotovilo banner venovaný osobnostiam rožňavského múzejníctva.

Sylvia Holečková

Banické múzeum v Rožňave v roku 2017

(pokračovanie z 1. strany)

Výborná spolupráca prebiehala s Mestom Rožňava, OZ Medza a OZ Pre partnerské mestá Rožňavy, OZ Gotická cesta, Gemerským baníckym spolkom Bratislava, Združením gemerských remeselníkov a mnohými ďalšími. V dobrej spolupráci budeme naďalej pokračovať.

Banické múzeum v Rožňave pripravuje aj v nasledujúcom roku 2018 znovu tematicky zaujímavé výstavy, podujatia a prednášky, ktoré k nám

do múzea opakovane pritiahnu Vás, návštevníkov. O pláne výstav Banického múzea v Rožňave sa dozviete na poslednej strane Múzejných novín, na internetovej stránke múzea (www.banmuz.sk), prípadne facebookovej stránke múzea.

Budeme veľmi radi, ak budú naše aktivity ocenené Vaším záujmom a okorenené vzájomnou spolupracou.

Tešíme sa na Vašu návštevu.

Pavol Lackanič, riaditeľ

Spomienka muránskej kameniny - prezentácia výrobkov kameninovej manufaktúry v Muráni

Po úspešnej výstave Poézia kameniny, venovanej výrobkom kameninovej manufaktúry v Rožňave, pripravilo Banické múzeum v Rožňave výstavu, ktorá prezentuje výrobky o niečo významnejšej a známejšej manufaktúry v Muráni. Výstava Spomienka muránskej kameniny bola slávnostne otvorená 14. 9. 2017 v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva a Dní mesta Rožňava.

Kameninovú manufaktúru v Muráni založili v roku 1823 Koháryovci - jeden z popredných šľachtických rodov v Uhorsku. Jej majiteľmi sa neskôr stali Coburgovci.

Manufaktúra vyrábala v prvých rokoch v réžii panstva, v rokoch 1826 - 1840 dávali majitelia manufaktúru do prenájmu. V rokoch 1841 - 1859 viedli podnik vo vlastnej réžii Coburgovci. V roku 1860 bol opäť obnovený systém prenájmu manufaktúry. Po roku 1890 prevzala manufaktúru Prvá uhorská účastníarska spoločnosť spojených sklárni so sídlom v Budapešti. Jedným z posledných nájomcov manufaktúry bol v rokoch 1895 - 1903 Jozef Mayer. Po roku 1903 sa činnosť manufaktúry spája s menom Alexandra Totisa a od roku 1907 s menom Juliusa Ignatha. Svoju činnosť manufaktúra ukončila pravdepodobne v roku 1910.

Na výstave bolo prezentovaných 227 kusov výrobkov, vrátane vzácnych predmetov z ranného obdobia výroby - výrobky s rodovým erbom Koháry, výrobky s modrým viedenským motívom, taniere s prelamaným okrajom, ako aj s obľúbeným motívom viničových listov v zelenom a modrom

prevedení. Pozornosť si určite zaslúžia vázy s vrchnákom, datované rokom 1874, ktorých výnimočnosť spočíva v strete čínskeho a krajinného motívu. V neposlednom rade svojou krásou zaujala pestrá škála výrobkov s motívom vtáčika a kohútika, rôznych rastlinných motívov a výrobky zdobené kvetinovým motívom, maľované voľnou rukou a v neskoršom období cez šablónu.

Výstava prezentuje zbierky Banického múzea v Rožňave, Gemersko-malohontského múzea v Rimavskej Sobote, Múzea Muráň, Múzea vo Svätom Antone, Východoslovenského múzea v Košiciach a predmety súkromných osôb.

Výstava je výsledkom výskumnej úlohy zameranej na dokumentáciu výrobkov dvoch gemerských manufaktúr na výrobu kameniny - v Rožňave a v Muráni. Výstava rožňavských výrobkov mala premiéru v roku 2015 a odvtedy mala päť repríz. Výstava Spomienka muránskej kameniny bude v roku 2018 inštalovaná vo Filakove, v Rimavskej Sobote a v Jelšave.

Sylvia Holečková

Vernisáž výstavy Spomienka muránskej kameniny v Galérii Banického múzea v Rožňave. Zdroj: Banické múzeum v Rožňave

Noc múzeí a galérií 2017

Tohtoročnú Noc múzeí a galérií privítalo Banické múzeum v Rožňave aj so Škodou Sentinel, parným valcom a banským vláčikom

V sobotu 20. mája 2017 sa v slovenských múzeách uskutočnil ďalší ročník obľúbeného podujatia Noc múzeí a galérií, ku ktorej sa s bohatým programom aktivít zapojilo aj Banické múzeum v Rožňave.

Podujatie začalo už v utorok, 16. mája 2017 po večer v Andrassyho obrazárni v Krásnohorskom Podhradí slávnostnou vernisážou výstavy Teodor Jozef Mousson (1887 - 1946), pričom zároveň obrazárň otvorila dvere pre svojich návštevníkov pre nadchádzajúcu letnú sezónu.

V piatok 19. mája 2017 v čase 9:00 - 17:00 hod. sa vo vnovených priestoroch Zážitkového centra SENTINEL na Šafárikovej ulici 43 v Rožňave uskutočnil Múzejno-náučný deň pre žiakov materských a základných škôl, ako aj pre rodiny s deťmi. Tento rok bol deň zameraný hlavne na prírodovedné témy v rámci ktorých si návštevníci prezreli expozíciu Slovenského krasu a príľahlých oblastí, vypočuli zaujímavé prednášky o NP Slovenský kras (MVDr. Andrea Balázová, ŠOP SR, Správa NP Slovenský kras) a jaskyniach v okolí Rožňavy zapísané do UNESCO (RNDr. Jaroslav Stankovič, jaskyniar), absolvovali obľúbené tvorivé dielne, kde si vyrobili tašky zdobené zvieracími motívami. V areáli držal počas dňa majestátny sokoliar so svojimi zvieracími pomocníkmi - mexickým jastrabom a poľovníckym psom - o tom, že boli stredobodom záujmu, nemožno ani pochybovať. Ďalšou zástavkou malých návštevníkov bola prehliadka bane v podzemí, mali možnosť sa naučiť a zároveň si vyskúšať svoje schopnosti pri narábaní s bičom. Podľa očakávaní veľký úspech slávila jazda

banským vláčikom, ktorý v areáli pre-mával nepretržite takmer počas celého dňa. Deti návštevníci boli zároveň oficiálne prvými návštevníkmi, ktorí si prezreli naše asi najcennejšie technické exponáty: Škodu Sentinel a tretí najstarší parný valec na svete. Mimo rožňavských detí, si našli cestu napr. aj deti z Raslavíc (okr. Bardejov) a dokonca aj žiaci z Maďarska.

V sobotu 20. mája 2017 v nočných hodinách otvorilo múzeum dvere doktorán a privítalo návštevníkov vo všetkých svojich prístupných priestoroch: Zážitkové centrum Sentinel, Historická expozícia, Galéria Banického múzea v Rožňave a Andrassyho obrazárň v Krásnohorskom Podhradí. Všetky expozície a výstavy bolo možné navštíviť v rámci jednej zakúpenej vstupenky za zvýhodnenú cenu. Všetci tí, ktorí k nám prišli, mi určite dosvedčia, že múzeum v noci „žije a dýcha“ úplne ináč.

Na podujatiach, ktoré Banické múzeum v Rožňave pripravilo pre návštevníkov v rámci tohtoročnej Noci múzeí a galérií, sa zúčastnilo spolu 552 návštevníkov.

Veríme, že obyvatelia a návštevníci mesta a nášho regiónu si nájdu cestu do nášho múzea počas Noci múzeí a galérií aj na budúci rok, kedy pre nich v spolupráci s OZ MEDZA a OZ Slovenská železnica pripravujeme Deň kultúrneho dedičstva a Andrassyho deň III.

Pavol Lackanič

Pohľadnica s vyobrazením domu premonštrátov v Rožňave. Zdroj: Banické múzeum v Rožňave, zbierka

Dr. Arthur Maurer - spomienka k 110. výročiu úmrtia

22. októbra 2017 sme si pripomenuli 110. výročie úmrtia významného dejateľa mesta Rožňava, Dr. Arthura Maurera. Bol to výnimočný človek, ktorý sa veľa učil, veľa videl a veľa skúsil.

Kto bol Dr. Arthur Maurer? Bol to polyhistor, skúsený človek, všestranný, vzdelaný, mal rozhľad v mnohých vedných odboroch, v politike, kultúre, histórii aj v umení. Svoju prospernú prácu často vykonával pod pseudonymom Dr. Csucsomi (čítaj Čučomi). Bol zakladateľom regionálnych novín **Rozsnyói Híradó** (Rožňavský spravodaj) v roku 1877, ktorý sa stal, za cenu jeho obetavej intelektuálnej práce a materiálnej pomoci, na mnohé roky dôležitým faktorom nielen rožňavského, ale aj vtedajšieho župného verejného života. Svoje odborné príspevky publikoval väčšinou vo svojich novinách, ale aj v inej, vtedy existujúcej tlači. Písal príspevky a články z rôznych oblastí, a to prírodovednej, lekárskej, poľovníckej, historickej, archeologickej, národopisnej, jazykovej, športovej a písal aj literárne kritiky. Bol zodpovedným redaktorom svojich novín, duchovným vedúcim a morálnou oporou 23 rokov. Aktívne pôsobenie v regionálnych novinách ukončil v roku 1901, ale vlastným ostal naďalej a disponoval rozhodujúcim právom. Jeho noviny Rozsnyói Híradó nazval humorne veľký kancelár gróf Július Andrásy - *Rosenauer Times*... Stále si však rožňavské noviny prečítal a veľmi si vážil kultúrnu misiu, ktorú Dr. Maurer plnil práve svojimi novinami.

Narodil sa v obci Szepesremete (dnešný Mníšek nad Hnilcom) v júni roku 1844. Otec Juraj pôsobil ako župný lekár v meste Szikszó (Siksov). Matku, rodenú Matavovszkú stratil ako 4-ročný. Strednú školu navštevoval v Prešove a gymnázium v Rožňave, kde aj zmaturoval v roku 1862. V štúdiu pokračoval na lekárskej fakulte budapeštianskej univerzity. V období rakúsko-pruskej vojny v roku 1866 pôsobil v Budapešti a slúžil v barokoch ako medic. V roku 1869 bol vládou vyslaný do Turecka do mesta Erzerum, kde pôsobil ako lekár. Stal sa súltánovým obľúbencom a viackrát ho aj osobne navštívil. O tomto poverení a tam získaných skúsenostiach informoval čitateľov vo svojich novinách Rozsnyói Híradó. Po návrate dva roky

pôsobil v budapeštianskej nemocnici Rokus. Tu dostal pozvanie do Košíc, aby vykonával prácu súdneho lekára, ktorú aj prijal. Nastúpil ako okresný súdny a väzenský lekár v Košiciach a stal sa vedúcou osobnosťou košického spoločenského života a obľúbeným lekárom významných košických rodín. Prispel aj ku vzniku Hornouhorského múzea. Oženil sa v Košiciach v roku 1873. Manželkou sa mu stala dcéra rožňavského majiteľa mlyna Karola Schlossera Ludmilla. Práním rodiny jeho manželky bolo, aby sa presťahovali do Rožňavy. V roku 1874 sa tak usadili v Rožňave. Spolu mali tri deti Oskara, Emmu a Oľgu. Tu zo začiatku pôsobil ako mestský lekár, neskôr aj lekár pracovníkov železníc, baní a na odporúčanie sa stal aj lekárom betliarskej andrássyovskej grófskej rodiny. Bol nielen ich obľúbeným lekárom, ale aj priateľom a dôverným radcom grófa Emanuela a jeho manželky a neskôr aj grófa Gejzu. Zúčastňoval sa rôznych rodinných osláv, polovčiek, stretnutí, betliarskych obedov a večerí. Práve blízkosť k tejto rodine ho priviedla k myšlienke napísať monografiu o grófskej rodine Andrásyovcov pod názvom *Zbierka údajov vzťahujúcich sa na históriu grófskej rodiny Andrásyovcov z Csíkszentkirályja a Krásnej Hôrky* (voľný preklad pôvodného názvu, ktorý znie *Csíkszentkirályi és Krasznahorkai Gróf Andrásy nemzetség történetére vonatkozó adatok gyűjteménye*). Ďalšie príspevky publikoval vo svojich novinách, a to: *Z Budapešti do Konštantinopolu (Budapestről Konstantinápolyba)*, *Z Konštantinopolu do Erzerumu (Konstantinápolyból Erzerumba)*, *Z Bánréve do Bánlaku (Bánrévéről Bánlakra)*, *Pottendorfský hradný kaštieľ a jeho okolie (A pottendorfi várkastély és környéke)* a *humoristická Rókusídáda (Rókusídás)*.

Pôsobil aj ako lekár evanjelického gymnázia, ďalej ako predseda Výboru na ochranu detí, podpredseda Gemerského lekárskeho a lekárnického spolku, člen Celostátneho lekárskeho spolku. Rád športoval a bol vášnivým poľovníkom. Bol zakladateľom rožňav-

Nová Expozícia baníctva a hutníctva Gemera

Areál Zážitkového centra SENTINEL je síce už od mája 2017 otvorený, ale Expozícia baníctva a hutníctva Gemera na svoje otvorenie ešte len čaká. V súčasnosti ešte stále prebiehajú práce spojené s inštaláciou zbierkových predmetov do vitrín, prípravy interaktívnych diorám a sprievodných textov.

Nová expozícia mapuje históriu baníctva a hutníctva Gemera. V jej zostave nechýbajú ani cenné geologické a archeologické zbierky. Ostatné priestory chronologicky oboznamujú s históriou baníctva, so spôsobmi dobývania, ťažbou a spracovaním surovín v našom regióne. V porovnaní so starou expozíciou nová expozícia bude bohatšia o zbierkové predmety, ktoré prešli reštaurátorským zásahom a o predmety z akvizičnej činnosti.

Ambicióznym plánom autorov expozície je snaha pritiahnúť nielen stá-

lych nadšencov múzeí a histórie, ale aj práve takých návštevníkov, ktorí múzeá nevyhľadávajú, ale oslovila ich informácia, že v ňom môžu nájsť aj napríklad interaktívne prvky. Jedným z cieľov je, aby sme vzácne zbierky, ktoré sú unikátne, prezentovali čo najširšiemu okruhu návštevníkov.

Múzeum plánuje dvere Expozície baníctva a hutníctva Gemera pre návštevníkov otvorí na jar (máj) budúceho roku. Tešíme sa na Vašu návštevu.

Jaroslava Neubauerová

ského klziska. Bol aj náruživým zberateľom starožitnosti. Mal jedinečnú zbierku mincí a medailí, zbierku cigár a mal jednu zaujímavosť - izbu čalúnenú známkami. Toto bohatstvo uchovával vo svojej vile v Čučme. Nakoľko bol aj poslancom mestského zastupiteľstva, podporoval župný a mestský verejný život. Práve dôvera obyvateľov ho postavila od roku 1904 na čelo takých organizácií, ako bol Konverzačný spolok v Rožňave a Gemerská sporiteľňa.

Svoj život ukončil v obľúbenej čuč-

mianskej vile 22. októbra 1907 vo veku 63 rokov v prítomnosti svojho kamaráta Jánoša Schmidta, s ktorým si často zahrli karty.

Týmto príspevkom by som chcela vzdať hold významnej osobnosti nášho mesta, nie rodeného Rožňavčana, človeka, ktorému záležalo na rozvoji a prosperite mestečka, v ktorom pôsobil a žil. Bez znalosti a hrdosti na minulosť, nemáme súčasnosť ani budúcnosť.

Eva Lázárová

Na vernisáži s autorkami. Zľava: Gabriella Badin, Alexandra Selmeciová, Veronika Trnečková, Viktória Zatrochová

„Umenie a život má rovnaký zmysel“ Tri mladé umelkyne nášho regiónu chcú tvorivo ŽIŤ

V letných mesiacoch bola v Galérii Banického múzea v Rožňave inštalovaná výstava troch mladých talentovaných výtvarníčok z nášho regiónu - Alexandry Selmeciovej, Veroniky Trnečkovej a Viktórii Zatrochovej, ktoré sa rozhodli žiť umelckým životom, žiť tvorivo v neustálej inšpirácii. Výstava sa niesla v tomto duchu pod názvom ŽIŤ.

„Žiť znamená bojovať“ - povedal slávny Seneca a z ich diel táto odhodlanosť, optimizmus a energia pôsobili presvedčivo. Autorky svojou tvorivosťou už na prvej spoločnej výstave určili azda celoživotný umelcký program: ŽIŤ! Žiť tu a teraz v živote a v dielach súčasne. Žiť radostne a byť inšpirovaný vo všetkých situáciách života. Žiť a byť. Neutekať pred úskalia. Ale ukázať sa nám ako zrkadlo, ktoré má pokračovanie. Pochopiť slová matematica Pascala, že „umenie a život má rovnaký zmysel“. V prevažnej miere predstavili nám grafiky, ale aj maľby a objekty, ktoré boli mimoriadne inšpiračné a zabezpečovali diváka v slovách francúzskeho spisovateľa, že „cieľom umenia nie je sen, ale život.“

Tri mladé umelkyne, ktoré začínali svoju galerijnú púť v našej galérii a určite o nich budeme ešte počuť:

Alexandra Selmeciová (Rožňava) študovala na Škole úžitkového výtvarníctva v Košiciach, odbor propagačné výtvarníctvo. Súčasnne študuje na Katedre výtvarných umení a intermédií, v Ateliéri súčasného obrazu u doc. Adama Szentpéteryho Fakulty umení

Technickej univerzity v Košiciach. Zúčastnila sa na výstavách v Trebišove, Prahe, Košiciach a Krakóve.

Veronika Trnečková (Rožňava) študovala na gymnáziu P. J. Šafárika v Rožňave a v súčasnosti je študentom Vysoké školy výtvarných umení v ateliéri voľnej a farebnej grafiky u doc. Vojtecha Kolenčíka. Absolvovala odbor dejiny umenia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Venuej sa tradičnej grafike a maľbe. Zúčastnila sa viacerých kolektívnych výstav v Bratislave, Ružomberku, Liptovskom Mikuláši a Rožňave; samostatnú výstavu mala v Bratislave a Rožňave.

Viktória Zatrochová (Drnava) po ukončení štúdia Školy úžitkového výtvarníctva v Košiciach študovala na Akadémii umení v Banskej Bystrici na Fakulte výtvarných umení v ateliéri voľnej tvorby u doc. Igora Bencu. Odbor: grafika a voľné výtvarné umenie. Výstavy mala v Banskej Bystrici, Rožňave, Kutnej Hore, Poznani, Debrecne, Turni nad Bodvou a Košiciach.

Gabriella Badin

Plstenie a splst'ovanie

Chov oviec, či iných domácich zvierat zanechalo stopy v mnohých oblastiach ľudského života. Tento vplyv sa odrazil aj vo výrobe rôznych predmetov, či odevov zo srsti zdômacnených zvierat. Táto metóda výroby sa nazýva plstenie a splst'ovanie.

Pôvod a výrobu plste môžeme zúžiť na euroázijskú časť. Presnejšie od Číny po Karpatiskú kotlinu. Inde vo svete nebola vynájdená ani používaná. Prapôvod má pravdepodobne v kotline Tárím. Vedci sa domnievajú, že práve v tejto oblasti prebehlo zdomácnenie divých oviec, čo umožnilo tunajším pastierom vynájsť technológiu plstenia, ktorá priniesla so sebou aj následný rozkvet plsti v spomínanej oblasti. K vynájdeniu tejto technológie na trávnatých stepiach pravdepodobne prispel aj nedostatok iného materiálu. Už prvé písomné zmienky o plstení v čínskych prameňoch pochádzajú zo 4. až 3. stor. pred Kristom. Pojednáva o tom, že túto technológiu vynášli a použili barbari z poza veľkej steny - Hung-nú (Huni). Dokonca Číňania oblasti obývané Hunmi jeden čas volali aj „plstená krajina“.

Základný materiál vhodný na plstenie či splst'ovanie patrí medzi prírodné vlákna živočíšneho pôvodu. Tento materiál môžeme získať zo srsti niektorých druhov zvierat, ako ovca, kôň, koza, dobytok, ale i niektoré druhy zajacov, pastierskych psov či dokonca pre nás trochu exotické zvieratá ako sú ťava či lama. Najvhodnejším a najviac využívaným materiálom je vlna - hustá srstnatá pokrývka tela rôznych druhov oviec. Okrem toho je vhodná aj na výrobu tkanej látky, ktorá je následne splst'ovaná. Získavanie vlny v minulosti prebiehalo ručne; srst' oviec sa strihala nožnicami nožnicami. Dnes sa takéto nožnice používajú len pri strihaní maleho počtu oviec. Nožnice nahradil stroječek, ktorým denne strihať dokáže ostríhať 50 až 80 oviec za deň. Pre porovnanie, nožnicami dokázalo niekoľko strihačov ostríhať len 20 až 40 oviec denne. Ovce sa strihali buď na zemi alebo strihacom stole. Strihanie na zemi je síce ťažšie, ale rýchlejšie technika. V našich zemepisných šírkach sa už ujala tzv. „austrálska technika“ strihania. Touto technikou sa srst' nestrihala po častiach, ale v celosti. Len tak sa dosiahne, aby ostríhaná vlna ostala v celku. Totiž po častiach strihaná vlna sa nedá rozprestrieť a tým pádom je ťažké oddeliť tzv. sečku. Aj v minulosti sa považovali za dobrých strihačov práve tí, ktorým sa vlna nerozpadávala a ostávala pohromade. Ovce si strihať pridriž sám - nohou a zostávajúcou voľnou rukou. V takýchto polohách sa koža ovce stále napína a tak sa nemôže stať, že jej strihač zastrihne do kože. Ovce sa strihali pred vyhánaním na pašu, teda v mesiacoch marec-apríl.

Tým bola zachovaná kvalita srsti, ktorú by inak mohlo poškodiť veľmi vlhké jarné počasie. Ovce narodené začiatkom zimy sa strihali už v apríli alebo v máji, ovce narodené koncom zimy sa strihali len na ďalšiu jar. Ostrihanú vlnu najprv poriadne vymyli a odstránili masťné časti. Potom vlnené vlákna zmáčkli „trhali“. „Trhanú“ vlnu podľa jej zákonitostí triedili do potrebnej dĺžky a šírky. Potom ju rozprestrelí a zrolovali. Česanie vlny sa robilo tzv. gramplami. K dispozícii museli byť stále dve grample a samotné vyčesávanie sa robilo protihľadným smerom.

Takto pripravená vlna bola vhodná na konečné spracovanie, ktoré sa robilo buď plstením, alebo tkaním a následným splst'ovaním. Plstenie je prirodzený proces spájania živočíšnych vlákien na základe využitia vody, tepla a pohybu, a to bez akýchkoľvek lepiacich materiálov. Jednoducho povedané, plst' je pouzlená ovčia, či iná srst'. Uzlenie vlákien umožňujú odstávajúce šupiny, ktoré sa do seba zachytávajú. Okrem toho v dnešnej dobe poznáme aj filc, čo je vlastne strojovo vyrobená plst' (plstená látka). Ale podľa pôvodnej technológie výroby plste sa do stredu zakrútil drevený valec. Skrútenú vlnu položili na drevenú dosku, kde ju oblievali horúcou vodou, aby sa vlna poriadne napila. Popritom 4-6 ľudí valcovalo skrútenú vlnu počas 4-8 hodín a medzi tým ju rukou, alebo drevom neustále ubíjali. Toto malo za následok pouzlenie plsti. Počas procesu výroby plste valec viackrát rozprestrelí, aby skontrolovali plst', poprípade upravili tie miesta, ktoré si to vyžadovali. Samozrejme technológiu ovplyvňovala aj veľkosť pripravovanej plste. Mnohokrát bol drevený valec pripevnený za kone, ktoré pomáhali pri valcovaní.

Pri výzdobe plste sa používali dva spôsoby. Pri prvom spôsobe sa uložila na zem látka z konope na ktorú vytvorili z vlny požadovaný ornamentiku a na ňu položili „vyčesanú vlnu“. Pri tomto spôsobe sa ornamentika robila naraz s plst'ou. To dalo plsti silnejší ráz, ale ornament bol trochu rozpitý. Pri druhom spôsobe sa pripravil na pol splst'ovaný základ a do neho sa ukladali ornamente. Potom sa plst' opäť valcovala. Základné farby plste boli najčastejšie špinavo-biela, čierna a v menšom počte sa vyskytuje aj sivo-hnedá. Ostatné farby sa získavali z kôry, ovocia či koreňov rastlín. Najčastejšie farby boli oranžová, červená a hnedá. Ornamentika bola veľmi bohatá hlavne na sakrálné motívy. Najčastejšie sa vyskytovali symboly ako slnko či mesiac, ale aj iné sakrálné či profánne symboly.

Plst' sa v najväčšej miere využívala na výrobu plst'ebných stanov - júrty. Na jednu jurty bola potrebná vlna zo 150-200 oviec. Nový stan sa robil väčšinou pre nevesty. Vydaté ženy už len opravovali tie časti, ktoré sa časom zničili. Z čínskych analóg a dávných tureckých piesní zisťujeme, že základným materiálom pre stavbu jurty bola vlna z novo narodených oviec. Nie len stan bol súčasťou vena, ale aj koberce, či rôzne prikrývky. Koberce, prikrývky ale i steny stanov boli ozdobované rôznymi ornamentmi, kde boli zobrazené rôzne „božstvá“ a totemy, ktoré mali za úlohu chrániť obyvateľov jurty pred zlými duchmi a pred nešťastím. Plst' sa často používala aj na výrobu pokrvcov pod sedlo, keďže išlo o pastierske národy, ktorých najcennejším pomocníkom bol práve kôň. Jedným z typických oblečení pastierov v tejto oblasti bol kepeneg - plst'ový dlhý kabát, ktorý slúžil nie len ako symbol statusu, ale vynikajúco chránil pred vplyvmi počasia. Mal dvojitú funkciu. V lete chránil pred teplom, v zime pred zimou. Nepremokavé

vlastnosti tohto kabáta chránili nositeľa vynikajúco pred dažďom a snehom. Okrem toho sa vyrábali plst'ené čizmy s podrážkou, aby boli trvácnejšie. Vysoké plst'ené čizmy nazývali botošmi, po členky siahajúce sa volali mamusky. Na tenko vyrobené čizmy slúžili ako plst'ené pančuchy a po starom ich volali kapce. Tie mohli byť z jednej časti, alebo sa navinovali na nohu. Ženské čizmy sa robili z jemnejšej bielej plste a ich šára bola kratšia a širšia. Výroba čiapok neskôr klobúkov z plste pretrvala až do dnešných čias. V 19. storočí začal vytláčať plst'ný čiapku (süveg) klobúk, ktorý sa postupne dostával do módy. Klobúky sa tiež vyrábali z plste a klobučníci si dlho zachovali starý spôsob plstenia pri jeho výrobe. Zriedkavejšími výrobkami boli vrecia, tarisne či rukavice.

Ďalšou metódou spracovania vlny je tkanie a valcovanie, čiže súkeníctvo. Od 15. storočia máme rôzne záznamy o tomto remesle. Súkno vyrábali súkenníci a valcháři tkaním vlnenej priadze a následným ubíjaním vo valchách za pomoci teplej vody. Takto spracovanej vode odolné súkno sa natáhalo na rám, kde trocha vytvrdlo. Do 16. storočia bolo najdôležitejším strediskom spracovania vlny mesto Debrecen. Toto stredisko pokrylo spracovanie z celých dolnej zeme. Po jeho úpadku sa centrá presunuli na územie dnešného Slovenska (Rožňava, Rimavská Sobota, Jelšava, Ratková, Sabínov, Beckov, Ilava, Púchov, Trenčín, Skalica, Bratislava), do Zadunajska (Veszprém) a do Sedmohradska (Nagy-szeben a Nagydisznód). Na Gemer pôsobili, okrem spomínaných, ešte niekoľko stredísk, ako Hucín, Šivetice, či Klenovec, kde spracovanie vlny - súkenníctvo pretrvalo v podstate až do prvej polovice 20. storočia. Súkno ako materiál sa vo veľkom začal používať v 18. storočí, kedy z neho začali šiť nohavice a iné oblečenie na zimu, hlavne kabáty s rukávmi či bez, tzv. kabanice, surovice. Tie používali aj sedliaci, ale predovšetkým pastieri, ktorým sa ich používanie stalo každodenným. Do

vtedy sa viac-menej používali ľahké vlnené oblečenia, ktoré sa v oblasti pásu zopli opaskom.

Kabanica - surovica bola jedným najrozšírejších častí oblečenia v Karpatскеj kotline. Mala dôležitú spoločenskú funkciu, lebo jej nosenie zaručoval určitý status. Dokonca ani mládenčí sa oženili, až keď si zaobstarali jednu kabanicu. Surovica bola vhodná ako pre pešieho, tak i do sedla. Pre pešieho to bola dobrá ochrana pred vetrom, či dažďom. V sedle prikrýval nielen jazdca, ale i koňa. Keď jazdec, či kočiš zastali, prikrýli ňou kone, aby ich chránili. V bitke bola surovica dobrá lebo zachytila údery a keď bolo nutné utekať, ľahko sa dala zvesiť z krku. Pre pastiera plnila multifunkčnú úlohu, bola mu všetkým. Chránila ho pred zimou, dažďom, vetrom či snehom. V lete mu dávala tieň pred slnkom. Okrem toho mu bola hlavnou, prikrývkou, či miestom na sedenie.

Podobným typom oblečenia bola guba, ktorú zhotovovali gubári. Je to vlastne druh mužského, zriedkavejšie ženského vrchného odevu z vlnenej tkaniny, do ktorej sa postupne vtíkavali chumáče srsti. Guba mala jednoduchý rovný strih s priečnym švíkom na hrudi, siahala niže pásu, niekedy až poniže kolien. Nosila sa prehodená cez plecia. Pod hrdlom sa zaväzovala párom vlnených šnúr. Bežnejšie bola bielej, vzácnejšie tmavej farby. Do začiatku 20. storočia bola v niektorých lokalitách povinným odevom ženicha.

Ako vidíme, plst'ené výrobky dokázali v mnohých oblastiach života nahradiť predmety z bežných rastlinných materiálov, ktorých bolo na euroázijských stepiach aj tak málo. Ale i v regiónoch s hojnosťou iného materiálu sa plst' a súkno stali bežne používaným materiálom, hlavne pri takých povolaniach, kde ich praktická využiteľnosť a ich vynikajúce vlastnosti sa len ťažko dali nahradiť inými materiálmi. Nehovoriac o tom, že vlnené vlákno je v podstate dodnes obľúbeným a bežne používaným materiálom.

Martin Kováč

OZ MEDZA sa predstavuje

OZ medza je občianske združenie, ktoré vzniklo pri Baníckom múzeu v Rožňave v septembri 2016 z iniciatívy riaditeľa a zamestnancov. V súčasnosti má 5 členov.

Medzi naše základné ciele patrí snaha o podporu a iniciovanie spolupráce s inštitúciami z rozličných krajín v oblasti prezentácie histórie; rôznymi dostupnými formami, ktorých spoločným cieľom je zoznámiť širokú verejnosť s kultúrnym dedičstvom regiónu a širšieho okolia. Ďalej je to organizovanie verejných diskusií, seminárov, prednášok, workshopov na témy súvisiace s dejinami regiónu, architektúrou a urbanizmom; organizovanie umeleckých, kultúrnych, spoločenských a športových akcií zameraných na vzdelávanie a podporovať, organizovať a realizovať projekty a iniciatívy zamerané na skvalitňovanie života občanov vo verejnom priestore.

Chceme sa zamerať na komunitnú prácu s mládežou, minoritami, školami, voľnočasovými zariadeniami a zároveň aktívne spolupracovať s orgánmi štátnej správy, samospráv, podnikateľmi a inými subjektmi, s organizáciami a združeniami zameranými na podporu kultúrneho dedičstva.

Ďalšou z našich činností je propagácia a podpora distribúcie miestnych a lokálnych produktov a participácia pri tvorbe produktov cestovného ruchu.

Medzi úspešné projekty patrí projekt Rožňavské radiály V. - Rurálna epopej, ktorý bol financovaný z verejných prostriedkov Fondu pre podporu umenia. V súčasnosti sa OZ MEDZA participuje na medzinárodnom cezhraničnom projekte Intereg SK-HU, ktorého cieľom je odovzdávanie a výmena odborných poznatkov súvisiacich s priemyselným dedičstvom Rožňavy a Miškovca.

Jaroslava Neubauerová

MEDZA

Projekt OZ MEDZA

Spolupráca a budovanie siete pre zachovanie spoločného priemyselného dedičstva

Občianske združenie MEDZA, ktoré vzniklo pri Baníckom múzeu v Rožňave, úspešne implementuje projekt cezhraničnej spolupráce Interreg Slovenská republika - Maďarsko. Jeho hlavným partnerom v projekte z maďarskej strany je Občianske združenie Észak-Keleti Ártáró Egyesület z Miskolca. Celkový rozpočet projektu presiahol 150 tisíc EUR a projekt bude trvať 16 mesiacov.

Názov projektu je **Spolupráca a budovanie siete pre zachovanie spoločného priemyselného dedičstva**; sloganom „Železný muž z údolia rieky Slanej“ a cieľom je odovzdávanie a výmena odborných poznatkov súvisiacich s priemyselným dedičstvom Rožňavy a Miskolcu. Žiadateľom je náš maďarský partner, ktorý má na starosti aj väčšinu rozpočtu (rozpočet OZ MEDZA je 69 262,80 EUR). Podiel Európskej únie je 85%, slovenská strana má podiel 10%, a spoluúčasť OZ MEDZA má 5%). Trvanie projektu je od 1. septembra 2017 do 31. decembra 2018. Členovia výskumného tímu, ktorí sa podieľajú na dosahovaní výsledkov, sú Mgr. Pavol Lackanič, Mgr. Pavol Horváth, Mgr. art. Tomáš Székely a Gabriela Kolesárová.

Výskum problematicky bude realizovaný pomocou terénneho výskumu priamo v Rožňave a okolí, pričom hlavnou výskumnou metódou bude *oral history*, s cieľom je obsiahnuť časové obdobie zhruba od 50. do konca 90. rokov, v prípade potreby s presahmi do minulosti resp. prítomnosti. Uskutoční sa aj archívny výskum s cieľom vyhľadávania rodinných archívov Rožňavčanov a obyvateľov okolia Rožňavy. Výskum bude prebiehať súbežne v dvoch rovinách; prvá je zameraná na architektonické zvláštnosti Rožňava Bane a v druhej rovine bude riešená práca a život zamestnancov a ich rodín, trávenie voľného času, budeme vyhľadávať dobové fotografie dokladajúce životnými príbehmi, legendami a príbehmi mesta.

Výstupmi projektu budú knofarebná publikácia, krátky dokumentárny film, odborné štúdie, tematická výstava a Deň kultúrneho dedičstva, ktorý sa uskutoční v máji 2018.

Tomáš Székely

Maliar Zemplína - Teodor Jozef Mousson (1887-1946)

Dňa 16. mája 2017 sa konala vernisáž výstavy diel významného maliara Zemplína Teodora Jozefa MOUSSONA v Obrazárni grófa Dionýza Andrássyho v Krásnohorskom Podhradí. Najbohatšiu zbierku diel uvedeného umelca vlastní Zemplínske múzeum v Michalovciach, ktoré pripravilo pre Banícke múzeum v Rožňave výber zo spomínaného bohatého fondu umeleckých diel autora.

Teodor Jozef Mousson sa narodil 15. decembra 1887 v obci Högyész pri Pécsi. Narodil sa v rodine, ktorá mala sčasti francúzsky pôvod. Jeho otec tu pôsobil ako učiteľ - riaditeľ školy, organista a kantor. Základnú školu navštevoval v meste Szekszárd, ďalej v štúdiu pokračoval v Maďarskom kráľovskom štátnom pedagogickom inštitúte v meste Baja, kde aj zmaturoval v roku 1905. Už ako stredoškolsk si zarabá malovaním vzorov na produkty továrne na výrobu porcelánu. V štúdiách pokračoval v Budapešti v rokoch 1905 - 1909 na Vysokej škole výtvarných umení (Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola) pod vedením majstra Edeho Ballóa. V roku 1910 získal stipendium od výtvarných umelcov budapeštianskeho spolku *Művészszáza*. O rok neskôr absolvoval krátky pobyt v umeleckej kolónii v Nagybányi (Nagybányai Festőiskola); v rokoch 1913 - 1914 absolvoval študijnú cestu do Talianska.

V roku 1911 prichádza aj s manželkou Irenou do Michaloviec, kde prijal miesto učiteľa kreslenia v meštianskej škole. Na tomto poste bol do roku 1919, kedy sa profesionálne začal venovať maliarstvu a pôsobil ako slobodný umelec. Svoj príchod do Michaloviec opísal nasledovne: „*Keď som bol v roku 1911 vymenovaný za učiteľa kreslenia na meštiansku školu do Michaloviec, cestoval som vlakom s manželkou zjari, ani hra so životným kaleidoskopom... Kraj balerín a šuhajov v úzkych, bielych, drelichovaných nohaviciach ma vždy spítil, tu v Zemplíne zadržal...*“.

Prvú samostatnú výstavu mal v Michalovciach v júni roku 1912. Vystavoval na samostatných aj kolektívnych výstavách na Slovensku aj v zahraničí.

Brožúra o rožňavskej kameninovej manufaktúre

V septembri 2017 vydalo Banícke múzeum v Rožňave propagačnú brožúru Kameninová manufaktúra v Rožňave.

Mesto Rožňava malo v minulosti významné postavenie v oblasti priemyselnej výroby. Na území mesta pôsobili dve manufaktúry, ktoré sa vo veľkej miere zapísali do priemyselných dejín na území Slovenska.

Brožúra poskytuje informácie o manufaktúre na výrobu kameniny v Rožňave, ktorá v meste pôsobila v rokoch 1810 - 1905. Okrem všeobecnej časti venovanej druhu keramiky - kamenine, podáva stručný prierez históriou rožňavskej kameninovej manufaktúry, poukazuje na surovinové zdroje okolia, na jej majiteľov a osobnosti vo vedení podniku, na významné odborné miesta a v neposlednom rade na širokú

škálu výrobkov a na značky, ktoré zabezpečovali ich originalitu.

Prostredníctvom fotografií prezentuje pestrosť, krásu a rôznorodosť výrobkov rožňavskej kameninovej manufaktúry zo zbierkového fondu Baníckeho múzea v Rožňave, ktoré sú výsledkom šikovnosti a zručnosti jej vtedajších zamestnancov.

Šestnásť stranová brožúra s textom v slovenskom a maďarskom jazyku, je vzácnym zdrojom informácií k histórii priemyselnej výroby na území mesta Rožňava. Výrazným spôsobom prispieva k šíreniu informácií o bohatej histórii mesta a k propagácii jeho významného postavenia v minulosti.

Vydanie propagačnej brožúry Kameninová manufaktúra v Rožňave bolo spolufinancované Mestom Rožňava.

Sylvia Holečková

V rokoch 1930 - 1933 mal samostatnú výstavu a predstavil svoju tvorbu v Ostrave, Bratislave, Košiciach, Prešove a v Ružomberku. Bol členom *Kunstvereinu a Jednoty výtvarných umelcov Slovenska*. Od roku 1931 sa presťahoval na romantické miesto do vily „Hrádok“, ktorú mu zdarma prenajal obdivovateľ jeho tvorby gróf Sztáray. V roku 1942 ho postihlo vážne ochorenie. Na základe krvácania do mozgu ochrnil na celej ľavej strane tela. Z dôvodu zhoršenia jeho psychického aj fyzického zdravotného stavu sa celá rodina presťahovala do Bratislavy (1944) a následne k synovi Viliamovi do Trenčína, kde 6. novembra 1946 zomiera.

Špecifickou črtou Teodora Jozefa Moussona bola žánrová maľba. Mal rád svetlo a pestré, teplé farby, ktoré sú charakteristické nezvyčajnou svetelnou a farebnou intenzitou. Prejavuje záujem o hru svetla a tieňov, striedajúcich sa farebných plôch. Oslovili ho najmä motívy zemplínskych trhov, ktoré tvoria najrozsiahljšiu časť jeho tvorby. Záujem neprejavil o zobrazenie konkrétnej skutočnosti postáv či deja, ale o vyjadrenie atmosféry prostredníctvom palety farieb a zachytenia prchavého svetelného okamihu. Z uvedeného dôvodu dostal prívlastok

„maliar zemplínskeho slnka a ľudu“. Okrem obľúbených, už spomínaných, rušných a veselých trhových scén, sa venoval aj maľbe zátiší, aktov a portrétov. Tieto však tvoria menšiu časť jeho plodného života.

V rámci Slovenska najucelenejší súbor diel - olejomalieb, akvarelov, akvarelových štúdií, kresieb ceruzkou a tušom, fotografický materiál pochádzajúci z jeho pozostalosti vlastní Zemplínske múzeum v Michalovciach. V roku 1967 uvedené múzeum sprístupnilo stálu expozíciu T. J. Moussona.

Občania Michaloviec sú právom hrdí na majstra, ktorý očarujúco, prostredníctvom svojich prác, predstavuje jeden z krásnych kútov slovenskej prírody a kultúry. V Michalovciach je po ňom pomenovaná základná škola, ulica aj moderný hotel. Pred šiestimi rokmi bola samosprávou mesta Michalovce vydaná a Ing. Vladimírom Sekelom zostavená monografia pod názvom „*Teodor Jozef Mousson*“, ktorá mapuje nielen tvorbu umelca, ale aj jeho zaujímavý, mnohými zvratmi popretkávaný životný príbeh. O majstrovi bol natočený aj film pod názvom „Teodor Jozef Mousson - maliar zemplínskeho kraja a ľudu“.

Eva Lázárová

Pocta významnej osobnosti Rožňavy

Mestské zastupiteľstvo v Rožňave schválilo uznesením číslo 150/2017 na svojom zasadnutí dňa 28.09.2017 vyhlásenie roka 2018 v Rožňave za Rok Kálmána Tichyho. Slávnostné vyhlásenie roka sa uskutočnilo na poslednom - decembrovom zasadnutí poslancov mesta v roku 2017.

Iniciátormi návrhu boli Občianske združenie Pre partnerské mestá Rožňavy, Klub priateľov starej Rožňavy a Banícke múzeum v Rožňave. V roku 2018 uplynie 130 rokov od narodenia a 50 rokov od úmrtia tejto jednej z najvýznamnejších osobností Rožňavy 20. storočia.

Kto bol Kálmán Tichy?

Človek, ktorý celý svoj život prežil v rodnom meste (1888-1948) a venoval všetko svoje nadanie k rozvoju kultúry a vzdelávania. Bol činný v oblasti výtvarného umenia, publikoval tak odbornú ako aj krásnu literatúru a poéziu, pôsobil ako fotograf, rozhodujúcou mierou prispel k založeniu a otvoreniu mestského múzea, ako profesor evanjelického gymnázia a člen kultúrneho spolku svojimi prednáškami prispel ku vzdelávaniu mládeže a dospelých. Svoj talent zúročil vo výtvarnom umení a stal sa uznávaným maliarom a grafikom, známym doma aj v zahraničí. Posledných 20 rokov života žil a tvoril v Budapešti, aby sa v roku 1968 k večnému odpočinku vrátil do svojho rodného a milovaného mesta. Je pochovaný v Rožňavskom mestskom cintoríne.

Obyvatelia Rožňavy a jej regiónu ho poznajú predovšetkým ako maliara a grafika. Jeho výtvarný talent po prvý raz vynikol na výstave výtvarných prác študentov usporiadanej profesorom miestneho gymnázia Károlyom Schablikom 7.6.1906, ktorý v článku do miestnych novín napísal: „Originálnou kompozíciou vynikol prekrásny obraz študenta 8. ročníka Kálmána Tichyho s názvom „Homo ultimus“. Tichy po ukončení strednej školy bol dva roky žiakom Simona Hollóssyho v Mnichove. V štúdiách od pokračoval roku 1907 na Vysokej škole výtvarných umení v Budapešti, kde získal diplom učiteľa výtvarnej výchovy. V rokoch 1912-1914 absolvoval študijnú cestu do Benátok a po Dalmácii. Po 1. svetovej vojne vrátil do Rožňavy, kde v rokoch 1918-1948 pôsobil ako učiteľ gymnázia.

Skála jeho pôsobenia bola však omnoho širšia. V roku 1921, ako predseda národopisnej sekcie Gemersko-novohradského hospodárskeho spolku v tzv. Gazdovskom kalendári publikoval projekt záchranu gemerského ľudového umenia, ktorý sám čiastočne aj realizoval. Jeho práce dokumentujú stovky fotografií a nákresov ľudovej architektúry horného Gemera, ktoré sú uložené v zbierkach Baníckeho múzea v Rožňave.

V rokoch 1923-1925 pôsobil ako šéfredaktor miestnych novín Sajó Vidék. Jeho publikačná činnosť je rozsiahla, zahŕňa tak literárnu, ako aj odbornú a osvetovú oblasť. Po vzniku Rožňavského kultúrneho spolku v roku 1923 bol na jeho zasadnutí 19.6.1924 zvolený za riaditeľa rožňavského mestského múzea. Od toho momentu v rokoch 1924-1930 viedol rozsiahlu kampaň za otvorenie mestského múzea. Zaoberal sa zbierkotvornou činnosťou hlavne z oblasti dejín remeselníctva, manufaktúrnej výroby všeobecných dejín mesta, ako aj písomností. A výtvarnými dielami dokumentoval budovu a zákutia mesta. Zbierky boli v rokoch 1924-1930 umiestnené v prízemí radnice, tú však bolo treba uvoľniť pre policajnú strážnicu. V roku 1930 si kultúrny spolok prenajal 4 miestnosti v budove Premonštrátskeho kláštora na terajšej Ulici akad. Hronca. Prvé mestské múzeum bolo otvorené dňa 22. mája 1932. V roku 1938 bolo potrebné

miestnosti vrátiť. Expozícia už spojeného Rožňavského bansko-hutníckeho a mestského múzea bola otvorená 1. augusta 1943. Kálmán Tichy spracoval katalóg zbierok, ktorý sa zachoval v zbierkach BM.

2. svetová vojna a nasledujúce roky neboli pre Kálmána Tichyho najšťastnejšie. 28. novembra 1945 bol vysťahovaný do Maďarska, ale aj odtiaľ udržiaval čulé styky s rodným mestom. Pri rekonštrukcii radnice v roku 1957 bol podľa jeho návrhov riešený interiér veľkej sály vrátane kameninových erbov slobodných umení, osvetlenia a celkovej výmaľby. Zomrel v Budapešti 23. 10. 1968. Pochovaný je s manželkou, rodičmi a bratom Júliusom v mestskom cintoríne v Rožňave. Je autorom troch náhrobníkov na rodinnom hrobe.

Rok Kálmána Tichyho je uctením pôsobenia tejto jedinečnej osobnosti mesta, jeho života, diela a osvetovej práce, ktorá šírila dobré meno Rožňavy doma aj do celého sveta. Iniciátori pri koncipovaní podujatí pamätného roka vychádzali z významných dátumov v živote a tvorbe Kálmána Tichyho.

Vo februári 2018 udelil Mestské zastupiteľstvo v Rožňave Kálmánovi Tichymu titul „Čestný občan Rožňavy in memoriam“.

Už od sklonku roka 2017 začne dopĺňajúci výskum o živote a diele K. Tichyho so zámerom vydať o tejto osobnosti mesta biografii. Tohto výskumu sa zúčastní autorský kolektív pozostávajúci z miestnych aj zahraničných historikov a historikov umenia.

Od marca do júna 2018 odznie cyklus prednášok, ktorý predstaví K. Tichyho ako osobnosť, literáta a publicistu, muzeológa, etnografa, jeho tvorbu v Budapešti a na záver, z príležitosti jeho účasti na prvej výstave (7.6.1906) dňa 7. júna 2018 odznie prednáška o jeho maliarskej a grafickej tvorbe.

V priebehu jari 2018 sa uskutoční obnova resp. očistenie rodinného hrobu Tichyovcov v mestskom cintoríne v Rožňave a úprava jeho okolia na pamätný areál.

1. augusta 2018, z príležitosti menovania Kálmána Tichyho za riaditeľa mestského múzea (1.8.1924) bude Kálmánovi Tichymu na budove riaditeľstva Baníckeho múzea v Rožňave na Safárikovej ulici 31 odhalená pamätná tabuľa.

V rámci Dní mesta Rožňava 2018 bude v prvej dekáde septembra v Galérii Baníckeho múzea v Rožňave otvorená výstava „Život a dielo Kálmána Tichyho“, ktorá predstaví jeho rozsiahlu tvorbu a výstavnú činnosť nielen v Rožňave, ale aj v strednej Európe a dokonca aj v zámorí.

V závere Roka Kálmána Tichyho sa z príležitosti jeho narodenia uskutočnilo medzinárodná konferencia o Kálmánovi Tichym, v rámci ktorej bude verejnosti predstavená publikácia a napokon v deň 50. výročia jeho úmrtia sa v mestskom cintoríne dňa 24.10.2018 uskutoční pietna spomienka na túto najvýznamnejšiu osobnosť Rožňavy 20. storočia a zároveň aj ukončenie Roka Kálmána Tichyho.

Eva Tományová

Kto bol Imrich Pekár?

V regionálnych novinách *Rozsnyói Híradó* sa v júni 1910 objavil obširnejší článok pod názvom *Rozsnyói Pekár Imre alaptíványa* (Základina Imricha Pekára z Rožňavy), ktorý ma ihneď oslovil a zaujal. Aká základina a kto bol vlastne Imrich Pekár?

Imrich Pekár poslal dňa 12. júna 1910 vedeniu evanjelického gymnázia a zároveň aj evanjelickej cirkevnej obci v Rožňave zakladajúcu listinu, v ktorej sa píše: „*Citiac úprimnú vďačnosť rožňavskému evanjelickému gymnáziu ako niekdajší jeho žiak na jednej strane by som chcel v tejto inštitúcii postaviť nehnúcu pamiatku tu stráveným rokom, kde som prijal prvé poznatky a vedomosti. Rozhodol som sa, že v menovanom ústave zriadim základinu touto zakladajúcou listinou za účelom pomoci chudobným žiakom s názvom ZÁKLADINA ROŽŇAVSKÉHO IMRICHÁ PEKÁRA NA POMOC CHUDOBNÝCH ŽIAKOV ROŽŇAVSKÉHO EVANJELICKÉHO GYMNAZIA*. Základinu tvoril objem financií v hodnote 10 000 korún a zakladateľ určil 4%-ný úrok, t. j. že riaditeľstvo evanjelického gymnázia v Rožňave môže 400 korunami ročne podporiť chudobných, dobre sa učiacich žiakov. Určil však zaujímavú podmienku, v prvom rade majú byť podporení žiaci narodení v Rožňave, ak by takí neboli, tak narodení v župe Gemerskej alebo Malohontskej.

Kto bol však tento výnimočný človek? Bol to v prvom rade Rožňavčan, významný strojní inžinier, vynálezca, ekonóm a odborník na technológiu mlynov. Bol mladším synom Jána Pekára a Estery Ujházyovej. Otec bol mestským úradníkom v Rožňave. Imrich Pekár sa narodil 9. decembra 1838 v Rožňave a do roku 1855 navštevoval školy v rodnom meste, kde bol aj žiakom evanjelického gymnázia. Potom odišiel do Viedne, kde bol študentom technickej univerzity. Diplom strojného inžiniera získal po ukončení štúdií v nemeckom Karlsruhe v roku 1859.

Po ukončení štúdií odišiel do Anglicka a Francúzska (1859 - 1863), aby získal prax v obore, ktorý vyštudoval. Po návrate domov v roku 1864 prijal miesto technického dozoru (inšpektora) parného Štefánskeho mlyna v Debrecíne. Uvedený mlyn mnohonásobne zvýšil svoju kapacitu - výkon práve pod jeho technickým dozorom. Z uvedeného dôvodu bol v roku 1871 menovaný za riaditeľa. V tomto období pôsobil aj ako učiteľ v debrecínskom ekonomickom inštitúte (1870 - 1874). V roku 1874 podal výpoveď a rok na to odišiel. Ďalej sa venoval vede, kedy si v roku 1876 dal patentovať postup na výskum múky, ktorým získal medzinárodné uznanie. Uvedený postup sa rozšíril po celom svete a dodnes je táto metóda pomenovaná podľa neho (pekarozás). V roku 1878 sa zúčastnil parížskej svetovej výstavy ako člen poroty. Z poverenia vlády absolvoval študijnú cestu v USA (1880 - 1881), kde sa venoval štúdiu poľnohospodárstva, obchodu s obilninami, venoval sa aj otázkam spojených s mlynárskym priemyslom a hlavne strediskám skladových priestorov, kde využívali elevátory. Na základe získaných poznatkov postavil v meste Rijeka prvý elevátor podľa amerického systému.

Od 9. septembra 1899 on aj jeho rodina obdržali od panovníka aristokratický titul a pred menom mohli uvádzať slovo „rozsnyói“ - rožňavský. Od 8. mája 1921 bol členom Maďarskej

akadémie vied. Zomrel 12. júla 1923 vo veku 84 rokov v Budapešti.

V roku 1881 bolo v Budapešti vydané jeho dielo pod názvom *Pšenica a múka našej zeme* (voľný preklad). V súčasnosti sa udeľuje cena Imreho Pekára. Odovzdáva sa raz do roka za tvorivú inžiniersku aktivitu alebo za inžinierske životné dielo.

Toto je príbeh jedného z výnimočných rodákov nášho mesta z prelomu 19. a 20. storočia, ktorý bol hrdý na mesto, v ktorom sa narodil.

Eva Lázárová

Portrét Imricha Pekára, zdroj internet

Vedeli ste?

Dňa 15. decembra 1912 sa v regionálnom týždenníku ROZSNYÓI HIRADÓ objavila nasledujúca zaujímavá, krátka správa (voľný preklad z maďarského jazyka):

V krajine známy výtvarný umelec, rodák z Gemera NÓGRÁDY ANTAL (Anton Nógrády), významný učiteľ budapeštianskej Vysokej školy výtvarných umení, predstaví, po Rimavskej Sobote, aj v našom meste umenia znalec verejnosti kolekciu svojich umeleckých diel. Obrazy budú vystavené v miestnom katolíckom gymnáziu na prvom poschodí.

Výstava sa otvára dnes doobeda (15.12.1912) o pol 12-tej a potrvá 10 - 12 dní. Diela si môžete pozrieť denne, doobeda od 10. - 1. hodiny (10.00-13.00 hod.) a poobede od 3. - 7. hodiny (15.00-19.00 hod.), vstupné je 40 halierov.

Nepochybujeme, že naši občania túto výstavu vysokej úrovne budú spravidla so záslužným záujmom.

NÓGRÁDY ANTAL (Neogrády) - 1861 - 1942

Narodil sa v obci Holiša (Galsa) v okrese Lučenec. Bol významný maďarský maliar a grafik. Študoval na Škole dekoratívneho kreslenia v Budapešti a neskôr na Akadémii výtvarných umení v Mnichove. V rokoch 1893 - 1931 pôsobil ako profesor akvarelovej maľby na Vysokej škole výtvarných umení v Budapešti. Jeho diela vlastní Národná galéria a Historická obrazárň v Budapešti.

Aj takýto významný umelec vystavoval svoje diela v našom meste...

Eva Lázárová

Historický fond Banického múzea obohatili dobové pohľadnice Rožňavy

Pohľadnice sú vzácnym zdrojom informácií a dôležitým prameňom poznania histórie mesta. Poskytujú široký záber zobrazenia kultúrno-historických pamiatok v meste a okolí. Sú prameňom k poznaniu poštových dejín - poštových známok a pečiatok a poskytujú informácie o vydavateľoch pohľadníc. Vďaka krátkej správe pre prijímateľa majú mnohé z nich vysokú výpovednú hodnotu o dobe, v ktorej boli vydané, resp. odoslané.

Vďaka propagačnej, reklamnej, dokumentačnej a komunikačnej funkcii sú dodnes vyhľadávaným a vzácnym artiklom.

Vydávanie rožňavských pohľadníc má bohatú tradíciu. Najstaršia pohľadnica je z roku 1898 a zobrazuje pohľad na stred mesta z Kalvárie.

V roku 2017 sa Banickému múzeu podarilo získať do

fondy história 1 súbor 238 historických pohľadníc mesta Rožňava, vrátane pohľadníc blízkeho okolia (Betliar, Krásnohorské Podhradie). Z nich najpočetnejšiu skupinu predstavujú pohľadnice zobrazujúce mesto, stavebné dominanty mesta a objekty na historickom námestí. Ide o pohľadnice s dlhou adresou, s krátkou adresou, pohľadnice z obdobia prvej CSR a tzv. fotopohľadnice.

Banické múzeum v Rožňave doteraz nevidovalo vo svojom zbierkovom fonde historické pohľadnice v takomto rozsahu. Známe je, že množstvo pohľadníc sa nachádza v zbierkach súkromných osôb. Snahou múzea je prostredníctvom pohľadníc dokumentovať, uchovávať a prezentovať bohatú históriu mesta Rožňava, jej kultúrnych pamiatok a okolia.

Historické pohľadnice Rožňavy budú verejnosti predstavené na výstave, ktorú plánuje Banické múzeum v Rožňave pripraviť v septembri 2019.

Finančné prostriedky na nákup pohľadníc poskytol Košický samosprávny kraj.

Sylvia Holečková

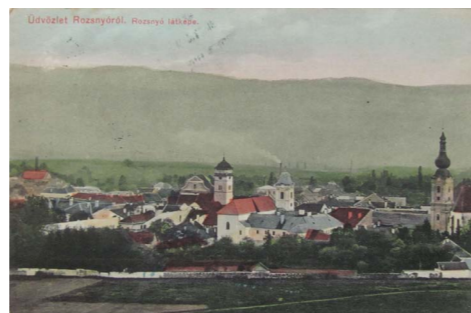
Rožňava. Strážna veža. Vydal János Búfy. 1908

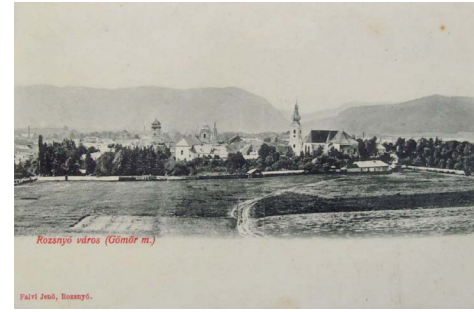
Pozdrav z Rožňavy (v pozadí synagóga). Vydal Jenő Falvi. 1898

Rožňava - Hlavné námestie. Vydal Sajó - Vidék. 1925

Pozdrav z Rožňavy. Pohľad na Rožňavu. Vydal János Rufy. 1908

Mesto Rožňava. Vydal Jenő Falvi. 1909

Pozdrav z Rožňavy. Banská-hutnícke múzeum v Rožňave. Vydal Adolf Fuchs. 1908

Pozdrav z Rožňavy. Pohľad na katedrálu. Vydal Sajó - Vidék. 1905

ŠPORT V MESTE Pozvánka na výstavu

Telesná výchova a šport sú významným spoločenským faktorom. Dosiahnutý stupeň ich rozvoja do značnej miery odráža celkovú ekonomickú vyspelosť danej spoločnosti. Počas rôznych vývojových období sa menil vzťah a aj záujem o aktívny telovýchovný proces.

Olympijský klub Gemer, Banické múzeum v Rožňave a Mesto Rožňava pripravujú prierez históriou športu v našom meste.

Začiatky telovýchovných aktivít datujeme už do druhej polovice 19. st. V tomto období vznikajú prvé telovýchovné spolky a neskôr športové kluby. Udomácnuje sa tu plávanie, koly, atletika, korčuľovanie, futbal a neskôr aj iné športové odvetvia.

Prostredníctvom pripravovanej výstavy chceme zachytiť toto rozsiahle obdobie od jeho vzniku až po rok 1989. Chceme poukázať na obdobie slávy a úspechov v mnohých športových odvetviach na území nášho mesta. Predovšetkým mladšej generácii, chceme predstaviť Rožňavčanov - úspešných športovcov, ktorí v nedávnej minulosti siahali až po tie najvyššie méty. Dodnes máme medzi sebou niekoľkých majstrov Slovenska, Československa, účastníkov majstrovstiev Európy aj sveta. Niektorí, tí najlepšie sa zúčastnili aj na olympijských hrách.

Aj touto cestou si vás organizátori podujatia dovoľujú srdečne pozvať na túto určite zaujímavú výstavu. Bude inštalovaná v Galérii Banického múzea na Námestí baníkov v Rožňave, v období od 5. apríla do konca júna 2018.

Tešíme sa na vašu návštevu!
Juraj Králik, autor výstavy

Juraj Králik, autor výstavy

Najkrajšie chvíle múzejno-pedagogických aktivít v roku 2017

V dnešnej zrýchlenej dobe je nevyhnutné, aby sme spomalili a zahlbili sa do seba. V tomto prípade nám pomohli naše galerijno-pedagogické aktivity. S dobre a zaujímavými témami sme boli schopní osloviť našich návštevníkov a prilákať ich do výstavných miestností, aby tam strávili dostatočný čas. Vždy sme kladli veľký dôraz na to, aby skupiny jednotlivých vekových kategórií boli zamestnané v rôznych formách. Kým pre malých sme uprednostnili predovšetkým náučné hry, tak pre dospelých sme zabezpečili odborné prednášky a komentované prehliadky výstav so samotnými kurátormi alebo vystavovateľmi. Pripomeňme si stručne tie najdôležitejšie aktivity, ktoré sme s našimi návštevníkmi absolvovali.

Železné hroty šípov, „obrovské“ hrdzavé kľúče, podkovy, hlinené nádoby, železné lyžičky, bronzové náprstky a rovníky očarili škôlkarov na výstave *Hrady v Gemeri - Malohonte*, počas toho ako sa oboznamovali s najdôležitejšími pojmami ako sú hrad, hrádok, opevnenie, zrúcanina, ruina, vykopávka. Mohli si vyrobiť prekrásne „pozlátané“ korunky s drahokamami a bohato zdobené štitky.

Využitím prvkov dramatickej výchovy si hravou formou na výstave *Žit!* osvojili zmysel pojmu života naši najmenší návštevníci a žiaci základných škôl. Zahrali sa ako sa rodí a vyvíja život v lese, rozveselili zarmútených - do seba zahľadených detí, v skupinách hľadali časti obrazov, skladali puzzle a nakoniec si vyrobili jednoduchú grafiku.

Výtvarnú prácu žiakov, ale aj odbornú a obetavú prácu pedagógov hodnotili účastníci XXIII. ročníka Stretnutia maďarských pedagógov na Slovensku na výstave *Dotyky - Érintések*, ktorá bola nainštalovaná pri príležitosti 20. výročia založenia Základnej školy Reformovanej kresťanskej cirkvi v Rožňave s vyučovacím jazykom maďarským. Výstava eklektického salónneho charakteru bola zostavená z výtvarných prác, ako bývalých tak aj súčasných žiakov školy.

V spolupráci s mestom Rožňava v rámci Rožňavského kultúrneho leta si mali i veľkí účastníci mohli vlastnoručne vyskúšať ryžovanie zlata či vyhotoviť vlastnú letnú hračku. V priateľskom komornom prostredí medzi návštevníkmi dielami mali možnosť návštevníci absolvovať komentovanú prehliadku v rámci finisáže výstavy *Rožňavské radiály V. - Andrej Dúbravský & Ryosuke Kumakura - Rudána epopej*. Prehliadku viedli kurátory výstavy Silvia L. Čúzyová a Noro Lacko. Poukázali predovšetkým na výtvarný fenomén autorov: ich vzájomný umelecký vzťah a podobnosti resp. kontrasty v ich dielach. Zvláštnu časť prehliadky tvorila prezentácia diel generáčnych súputníkov Andreja Dúbravského.

Naše galerijné priestory, rôznorodé výstavy a aktivity využili aj klienti z Domova sociálnych služieb Jasanima, ktorí si pomocou našich tvorivých dielní rozširovali vlastnú ergo terapiu.

Participovali sme aj na Súťaži v prednese ľudových rozprávok Arnolda Ipolyiho. V regionálnom kole v Krásnohorskej Dlhej Lúke sme moderovali jednu z troch rozprávačských súťažných skupín a viedli tvorivé dielne na dvore Domu gemerských remeselníkov. V celoštátnom kole sme vytvorili autenticky živý priestor pre súťažiacich.

Tieto naše aktivity osviežili náš galerijný život. Obohatili našu ponuku a prilákali viacnásobný počet návštevníkov do našich priestorov. Citujúc aj viacerých z nich „...dávajú život a šmrnc nehybnému priestoru...“, sú pre nás výzvou k ďalším inšpiráciám v našom snažení priniesť nový duch múzejníctvu a galerijníctvu v Rožňave.

Gabriella Badin

Hrady očarili aj tých najmenších - galerijno-pedagogické hodiny k výstave *Hrady v Gemeri-Malohonte*

Nový banský náučný chodník v lokalite Rákoš

Gemerský banický spolok Bratstvo sa od svojho založenia snaží obnovovať, udržiavať a rozvíjať banické tradície a rozširovať poznatky o baníctve a jeho histórii na území Gemera. Aj keď stopy po bohatej baníckej minulosti nášho regiónu pomaly miznú, na mnohých miestach stále vidno rôzne pozostatky po ťažbe. Vrch Rákoš, týčiaci sa medzi Rožňavou a Krásnohorským Podhradím, tiež patrí medzi lokality ukrývajúce množstvo zaujímavých miest, ktoré nám pripomínajú slávnú banícku históriu tejto oblasti. Práve preto bola najnovšia aktivita spolku, realizovaná počas roka 2017, zameraná na vytvorenie banského náučného chodníka v okolí tohoto vrchu.

Náučný chodník vedúci už existujúcimi lesnými chodníkmi a cestami tvorí nenáročný turistický okruh s dĺžkou 10 km, ktorého prechod zaberie zhruba 3 hodiny. Návštevníkom pomocou 5 informačných panelov ponúka množstvo pútavých údajov o histórii ťažby železných rúd, ktoré sú doplnené fotografiami. Úvodný panel s mapou celej trasy nájdeme na okraji lesa nad benzínovou pumpou a vodojemom neďaleko východného okraja mesta Rožňava. Toto miesto je ľahko dostupné, keďže sa nachádza na trase žltej turistickej značky vedúcej z Rožňavy na hrad Krásna Hôrka a záverečná časť náučného chodníka vedie tiež po tejto trase. Návštevník sa tak po absolvovaní celej trasy vráti k úvodnému informačnému panelu. Informačný panel č. 2 venovaný Novej kutacej štôlni, je tiež v katastrálnom území Rožňavy, ale ďalšie tri, s číslami 3 až 5, sa nachádzajú v katastrálnom území obce Krásnohorské Podhradie. Návštevníkom podávajú informácie o višutej lanovej dráhe, ktorou sa tadiaľto kedysi prepravovala železná ruda z baní na Malom vrchu do úpravne na Rožňava bani, ako aj o štôlniach Žigmund a Berta. Na trase náučného chodníka môžeme na viacerých miestach nájsť dodnes viditeľné stopy po banskej činnosti vo forme zavalených starých banských diel, háld ale aj zvyšky obydľ baníkov, tzv. banských krámkov. Tieto zaujímavé miesta sú označené tabuľkami. Pri poslednom paneli s číslom 5 je štôlna s názvom Berta, ktorá na rozdiel od ostatných nie je zavalená a je možné do nej nahliadnuť. V budúcnosti je plánované aj jej sprístupnenie, najprv ale bude nutné získať potrebné povolenia od úradov a znížiť hladinu vody, ktorá zo štôlnie vyteká. Banický spolok taktiež plánuje umiestniť pri niektorých paneloch lavičky a vytvorí tak oddychové miesta.

Slávnostné otvorenie nového banského náučného chodníka sa uskutočnilo v piatok 4. augusta 2017 za účasti členov Gemerského banického spolku Bratstvo, zástupcov mesta Rožňava a Mestských lesov, ako aj turistov a verejnosti. Pritomným sa prihovoreli Ing. Dušan Oravec, predseda Gemerského banického spolku Bratstvo, Ing. Ján Kilík, ktorý odborne zastrešoval budovanie náučného chodníka a zástupca primátora mesta Rožňava, Mgr. Dionýz Kemény. V stručnosti najprv predstavili históriu danej lokality a nový náučný chodník, potom úvodnú tabuľku slávnostne pokrtili rudou a poklepaním baníckym fokošom. Hneď po otvorení chodníka si trasu úvodných tabuľok návštevníci aj prejsť a zhruba 15 turistov túto možnosť aj využilo. Účast na prechode trasy náučného chodníka by zrejme bola aj vyššia, ale značná časť ľudí odradilo počasie, veď 4. august patril medzi najhoršie dni tohtoročného leta. Na priamom slnku síce teplota vysoko prekročovala hodnotu 30 stupňov, v tieni stromov však bolo príjemne. Od Ing. Jána Kilíka, ktorý počas prechodu turistov sprevádzal, sa účastníci prechodu dozvedeli množstvo zaujímavých informácií o miestach, okolo ktorých prechádzali.

Návštevu tohto náučného chodníka odporúčam nielen záujemcom o históriu baníctva a návštevníkom Gemera, ale určite aj miestnym. Tým starším pripomenie minulosť a mladším zase predstaví miesta, kde kedysi možno pracovali aj ich predkovia. Zároveň chcem poďakovať ľuďom, ktorí sa zaslúžili o vybudovanie náučného chodníka, predovšetkým členom Gemerského banického spolku Bratstvo. Vďaka ich usilovnej práci a zanietaniu ožilo ďalšie miesto pripomínajúce banícku minulosť Gemera. Dúfam že nezapadne za obeť vandalom a dlho bude slúžiť všetkým, ktorí si chcú spríjemniť voľné chvíle prechádzkou v lese pod Rákošom.

Norbert Mogyorósi

Podujatia v Baníckom múzeu v roku 2018

Srdečne pozývame všetkých návštevníkov počas roka 2018 do všetkých priestorov Baníckeho múzea v Rožňave na zaujímavé podujatia, ktoré sme pre Vás pripravili. ***TERMÍNY A PROGRAM PODUJATÍ JE VYHRADENÝ!** Sledujte aktuálne informácie na web-stránke www.banmuz.sk, alebo nás kontaktujte na banickemuzeum@gmail.com, 058/7343710.

Termín:	Miesto:	Podujatie:	Obsah:
Február 2018	Galéria BM	Metodický deň	pre učiteľov ZŠ Pionierov, 2. roč.
Marec 2018	Galéria BM	Veľkonočné tvorivé dielne	
01.03.2018	Galéria BM	Z. Beke: Kálmán Tichy - osobnosť	prednáška pre verejnosť v rámci Roka K. Tichyho
Marec-apríl 2018	Galéria BM	M. Kováč: Kraslice a jarné zvykoslovie	prednáška pre verejnosť
22.03.2018	Galéria BM	E. Tományová: Kálmán Tichy - literát a publicista	prednáška pre verejnosť v rámci Roka K. Tichyho
06.04.2018	ZC Sentinel	Alexander Müller	seminár k 150. výroč. narodenia projektanta najstaršej budovy bansko-hutníckej expozície v str. Európe
12.04.2018	Galéria BM	S. Holečková: Kálmán Tichy a múzeum	prednáška pre verejnosť v rámci Roka K. Tichyho
26.04.2018	Galéria BM	Kálmán Tichy a Bardejov	prednáška pre verejnosť v rámci Roka K. Tichyho
10.05.2018	Galéria BM	M. Kováč: Kálmán Tichy a etnografia	prednáška pre verejnosť v rámci Roka K. Tichyho
Máj 2018	ZC Sentinel	Otvorenie Expozície baníctva a hutníctva Gemera	Deň kultúrneho dedičstva
18.05.2018	ZC Sentinel	Andrássyho deň III.	periodické podujatie pre verejnosť o historickom odkaze Andrássyovcov
19.05.2018	BM	Noc múzeí a galérií 2018 v Baníckom múzeu v Rožňave	nočná prehliadka všetkých expozícií a výstav pre verejnosť
31.05.2018	Galéria BM	Kálmán Tichy v Budapešti	prednáška pre verejnosť v rámci Roka K. Tichyho
01.06.2018	Galéria BM	Projektový deň	projektový deň pre 2. roč. ZŠ Pionierov
Jún 2018	Andrássyho obr.	František Gyurkovits - maliar Lučenca	prednáška pre verejnosť
07.06.2018	Galéria BM	E. Kušnierová: Kálmán Tichy - maliar a grafik	prednáška pre verejnosť v rámci Roka K. Tichyho
21.06.2018	Galéria BM	P. Lackanič: Svätójske obyčaje a tradícia u Slovanov	prednáška pre verejnosť o svätójských zvykoch
Júl 2018	Galéria BM	Metodický deň	metodický deň pre učiteľov ZŠ akad. Jura Hronca
Júl 2018	BM	Denný múzejný tábor	denný múzejný tábor pre prázdninujúce deti
01.08.2018	Bud. riadit.	Umiestnenie pamätnej tabule K. Tichyho	v rámci Roka K. Tichyho
August 2018	BM	Denný múzejný tábor	denný múzejný tábor pre prázdninujúce deti
Sept.-nov. 2018	Galéria BM	Živé múzeum VII. - Po stopách drotárov na Gemeri	oblíbené múzejno-pedagogické podujatie na tému tradičných remesiel
24.10.2018	Rožňava	Medzinárodná konferencia o živote a diele K. Tichyho	v rámci Roka K. Tichyho
24.10.2018	Rožňava	Krst publikácie o Kálmánovi Tichym	v rámci Roka K. Tichyho
Okt.-nov. 2018	Galéria BM	Československý deň	podujatie pre verejnosť
December 2018	Galéria BM	Vianočné tvorivé dielne	

Vysvetlivky: **Galéria BM** - Galéria Baníckeho múzea v Rožňave, Nám. baníkov 25, Rožňava; **BM** - Banícke múzeum v Rožňave (úšebocne); **ZC Sentinel** - areál Zážitkového centra SENTINEL, Šafárikova 43, Rožňava; **Bud. riadit.** - Budova riaditeľstva, Šafárikova 43, Rožňava; **Andrássyho obr.** - Andrássyho obrazáreň, Lipová 122, Krásnohorské Podhradie

Kolektív pracovníkov Baníckeho múzea v Rožňave sa teší na Vašu návštevu!

Výstavy v Baníckom múzeu v roku 2018

Srdečne pozývame všetkých návštevníkov počas roka 2018 do všetkých priestorov Baníckeho múzea v Rožňave na zaujímavé podujatia, ktoré sme pre Vás pripravili.

***TERMÍNY A PROGRAM VÝSTAV JE VYHRADENÝ!**

Sledujte aktuálne informácie na web-stránke www.banmuz.sk, alebo nás kontaktujte na banickemuzeum@gmail.com, 058/7343710.

Plánovaný termín:	Názov výstavy:	Obsah výstavy:
16.11.2017 - 18.01.2018	V mojej duši je večná jar	Diela Márie Gyarmati (Nemecko)
28.11.2017 - 24.01.2018	Rozprávkové múzeum	Výstava bábok zo známych rozprávok
30.01. - 27.03.2018	eNRA RV	Výtvarná tvorba akadémie Rovás z Košíc
15.03. - 30.04.2018	Od chmeľu k pivu	Ako vyrobiť pivo a veci s tým súvisiace
marec - 30.06.2018	Kraslice na Gemeri	Výstava kraslíc, jarné obyčaje
05.04. - jún 2018	Šport v meste	História športu v Rožňave
máj - september 2018	Maliar Lučenca *	Diela Františka Gyurkovicsa
03.05. - 20.07.2018	Od ihly po šijací stroj	História krajčírskoho remesla
jún - august 2018	Základná umelecká škola	Absolventské práce žiakov ZUŠ Rožňava
jún - september 2018	Lux in tenebris	Výstava 2 mladých umelkyň z Rožňavy
24.07. - 25.09.2018	Rožňava vo výtvarnej fotografii	Výstava klubu PIX-XL
september - december 2018	Kálmán Tichy	Výstava v rámci Roka Kálmána Tichyho
04.10.2018 - 31.01.2019	Gemer v období 1. ČSR	Výstava k 100. výročiu vzniku ČSR
22.11.2018 - 20.01.2019	Tajomstvo medovníkového srdca	Medovníkárske remeslo a medovníky
december 2018 - január 2019	Život a práca v priemyselnej Rožňave	Projektová výstava OZ MEDZA

* sezónna výstava bude inštalovaná v Andrássyho obrazárni, Lipová 122, Krásnohorské Podhradie

Kolektív pracovníkov Baníckeho múzea v Rožňave sa teší na Vašu návštevu!

Navštívte STÁLE EXPOZÍCIE Baníckeho múzea v Rožňave:

Historická expozícia - prezen- tačný múzejný depozitár

Šafárikova 31, 048 01 Rožňava,
tel.: 058/734 37 10

Zážitkové centrum SENTINEL
Šafárikova 43, 048 01 Rožňava,
tel.: 058/734 40 98

- **Expozícia baníctva a hutníctva Gemera** - otvárame v máji 2018
- **Čas pary v Baníckom múzeu**
- **Banské pracoviská - otvorené**
- **Expozícia prírody Slovenského krasu a prírodných oblastí - otvorené**

Galéria Baníckeho múzea v Rožňave

Námestie baníkov 25, 048 01
Rožňava, tel.: 058/732 30 41

**Andrássyho obrazáreň
v Krásnohorskom Podhradí**
Lipová 122, 049 41 Krh. Podhradie
Obrazáreň je otvorená len v sezó-
ne (máj - september) vždy v čase
13:00 - 17:00 hod.

Viac informácií:
banickemuzeum@gmail.com,
058/734 37 10

Múzejné noviny

Vydáva: Banícke múzeum v Rožňave,
Šafárikova 31, 048 01 Rožňava
Zodp. redaktor: Mgr. Pavol Lackanič
Vychádza raz ročne.
Príspevky neprešli jazykovou úpravou.
Tlač a graf. úprava:
ROVEN Rožňava, s.r.o.,
Betliarska cesta 4, 048 01 Rožňava